

قانونگذاری

مبتهی بر وقایع مجرمانه

تألیف:

عاطفه اکبری

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

میرشناسه	اکبری، عاطفه
عنوان و نام پدیدآور	قانونگذاری مبتنی بر وقایع مجرمانه / مولف عاطفه اکبری.
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۲۵-۴
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	کیفر و کیفردهی -- افکار عمومی
موضوع	جرم و جنایت -- سیاست دولت -- افکار عمومی
موضوع	قانونگذاری
موضوع	اجرای عدالت کیفری -- افکار عمومی
موضوع	جرم و جنایت در رسانه های گروهی
موضوع	اجرای عدالت کیفری -- ایران
رده بندی کنگره	HV۸۷۰۸/ ق۲ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	۳۶۴/۶
شماره کتابشناسی ملی	۳۸۸۷۵۶۶

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاقی است.
 موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

قانونگذاری مبتنی بر وقایع مجرمانه

تألیف: عاطفه اکبری

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۶۱۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۲۵-۴

ISBN: 978-600-193-425-4

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تمیزات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، تقاطع شهدای زاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۹۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
 فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

.....	مقدمه	۹
.....	فصل اول: عوام گرایی کیفری و عناصر تشکیل دهنده آن	۱۱
.....	بخش اول: مفهوم شناسی عوام گرایی کیفری	۱۳
.....	گفتار اول: ویژگی های عوام گرایی کیفری	۱۶
.....	گفتار دوم: بسترهای ظهور عوام گرایی کیفری	۱۷
.....	گفتار سوم: عناصر اساسی عوام گرایی کیفری	۱۹
.....	بخش دوم: افکار عمومی	۲۰
.....	گفتار اول: تعریف افکار عمومی و عوامل تکوین و شناسایی آن	۲۰
.....	الف: تعریف افکار عمومی	۲۰
.....	ب: عوامل تکوین افکار عمومی	۲۲
.....	ج: عوامل شناسایی افکار عمومی	۲۳
.....	گفتار دوم: مشخصه های اصلی افکار عمومی	۲۴
.....	گفتار سوم: منشأ و شرایط شکل گیری افکار عمومی	۲۶
.....	الف: تشکیل افکار عمومی	۲۶
.....	ب: شرایط شکل گیری افکار عمومی	۲۸
.....	اول: وجود یک واقعه ی مرکزی و یا شماری از وقایع متناوب از	
.....	یک نوع	۲۸
.....	دوم: وجود فضای مساعد	۲۸
.....	سوم: انطباق محتوای افکار عمومی با الگوهای فرهنگ جمعی	۲۹
.....	چهارم: پاسخگویی به نیازهای ظاهری و باطنی افراد	۲۹
.....	پنجم: اشاعه ی افکار عمومی با دخالت مستقیم مردم	۲۹
.....	ششم: گسترش یابی به واسطه رسانه های گروهی	۲۹
.....	گفتار چهارم: تأثیر افکار عمومی در نظام عدالت کیفری	۳۱
.....	بخش سوم: نقش سیاستمداران در قانونگذاری مبتنی بر وقایع مجرمانه	۳۴
.....	بخش چهارم: نقش رسانه ها در انعکاس وقایع مجرمانه	۳۹
.....	گفتار اول: رسانه های گروهی و تأثیر آن بر افکار عمومی	۳۹
.....	گفتار دوم: معیارهای گزینش اخبار جنایی	۴۴

- ۴۵..... اول: درجه اهمیت
- ۴۵..... دوم: پیش بینی پذیری
- ۴۶..... سوم: میزان خطر
- ۴۶..... چهارم: جنسیت
- ۴۷..... گفتار سوم: برجسته سازی رسانه ای
- ۴۷..... الف: کارکردهای رسانه های گروهی
- ۴۷..... اول: نظارت بر محیط
- ۴۷..... دوم: همبستگی بخشی از جامعه در واکنش به محیط
- ۴۸..... سوم: انتقال میراث اجتماعی از نسلی به نسل دیگر
- ۴۸..... ب: برجسته سازی رسانه های گروهی
- ۴۹..... اول: اولویت
- ۵۰..... دوم: موضوع
- ۵۱..... سوم: اهمیت

ج: تعارض رسانه ها در برخورد با پدیده های مجرمانه و انعکاس آن

- ۵۲..... در جامعه
- ۵۶..... د: برجسته سازی رسانه های گروهی و کاهش احساس ناامنی
- ۶۳..... و: سیاست کیفری اسلام در برخورد با پدیده مجرمانه
- ۶۳..... اول: جلوگیری از هتک حرمت و شخصیت مجرمان
- ۶۴..... دوم: جلوگیری از بدآموزی اجتماعی
- ۶۵..... گفتار چهارم: کارکرد منفی و محدودیت رسانه ها
- ۶۵..... الف: کارکرد منفی رسانه ها
- ۶۵..... اول: تحدید جرم
- ۶۶..... دوم: عادی سازی هنجار شکنی
- ۶۶..... سوم: تضعیف اعتماد اجتماعی
- ۶۶..... چهارم: بروز و بسط خشونت و ناامنی
- ۶۶..... پنجم: انتقال شگردهای جرم و جنایت
- ۶۸..... ب: محدودیت های رسانه ها

فصل دوم: قانونگذاری مبتنی بر وقایع مجرمانه

بخش اول: نمونه هایی از قوانین مصرح تحت تأثیر رویکرد عوام گرایی

- ۷۳..... کیفری

۷۴.....	الف: قانون مگان
۷۴.....	ب: قانون سه ضربه
۷۵.....	ج: لایحه قانونی مربوط به مجازات پاشیدن اسید
	د: قانون الحاق یک بند و یک تبصره به ماده (۱) قانون مجازات
	اخلالگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹ و اصلاح
۷۶.....	تبصره (۱) ماده (۲) آن
	و: قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری
۷۸.....	فعالیت غیر مجاز می نمایند
۸۳.....	بخش دوم: عوام گرایی کیفری و کیفر گرایی
۸۳.....	گفتار اول: عوام گرایی کیفری و تدوین پاسخ های شدید
۸۵.....	گفتار دوم: احتمال بدنامی، دریافت برچسب مجرمانه و احتمال تکرار جرم
۸۶.....	گفتار سوم: افکار عمومی و کیفر گرایی
۸۷.....	الف: مفهوم کیفر گرایی
۸۸.....	ب: عوامل تأثیر گذار بر تبیین های فردی کیفر گرایی
۸۸.....	اول: عوامل فردی کیفر گرایی
۸۸.....	- جنسیت
۸۹.....	- سن
۸۹.....	- سطح تحصیلات
۸۹.....	دوم: احساس ترس از جرم و تأثیر آن بر میزان کیفر گرایی
۹۱.....	سوم: باورهای اجتماعی و کیفر گرایی
۹۱.....	- سبک اسناد
۹۲.....	- باورهای مذهبی
۹۵.....	بخش سوم: انتقادات وارد بر قانونگذاری مبتنی بر وقایع مجرمانه
۹۵.....	گفتار اول: جایگاه تناسب جرایم و مجازات ها در مقررات جزایی ایران
۹۶.....	الف: عدم رعایت تناسب میان جرم و مجازات از سوی قانونگذار
۹۷.....	ب: معیارهای ارزیابی تناسب مجازات با جرم
۹۷.....	اول: معیار صدمه ی وارده
۹۸.....	دوم: معیار تناسب مبتنی بر فایده اجتماعی
۹۹.....	سوم: معیار اهمیت جرم ارتكابی
۱۰۰.....	چهارم: معیار نوع جرم و خصوصیات شخصیتی مجرم
۱۰۱.....	پنجم: معیار تقصیر بزه دیده

۱۰۳.....	گفتار دوم: ویژگی های جرم انگاری
۱۰۳.....	اول: قانونی بودن
۱۰۴.....	دوم: نافع و قابل ارزیابی بودن
۱۰۴.....	سوم: شفافیت، بیان انگیزه
۱۰۵.....	چهارم: جامعیت
۱۰۵.....	گفتار سوم: مجازات های عوام گرایانه و اعمال خشونت
	گفتار چهارم: پیامد های جرم انگاری بدون توجه به امکانات دستگاه
۱۰۹.....	عدالت کیفری
۱۱۴.....	بخش چهارم: اصول نظری محدود کننده جرم انگاری
۱۱۴.....	اول: فیلتر اصول
۱۱۴.....	دوم: فیلتر پیش فرض ها
۱۱۴.....	سوم: فیلتر کارکردها
۱۱۷.....	نتیجه گیری
۱۲۳.....	منابع و مأخذ

مقدمه

عوام گرایی یا پوپولیسم کیفری، وصفی است که جرم شناسان آمریکائی در سال های اخیر، نسبت به سیاست کیفری دولت های محافظه کار، در حالی به کار برده اند که مدل غالب سیاست جنایی آنها لیبرال - دموکراتیک است. دانشمندان حقوق کیفری با الهام از مطالعات علوم سیاسی واژه عوام گرایی را برای توصیف جریان های فعال حوزه کیفری که ویژگی عوام گرایانه دارند، برگزیدند. جان پرت^۱ عوام گرایی را فرآیندی می داند که به واسطه آن گروه های طرفدار نظم و قانون و حقوق بزه دیدگان و ... که مدعی نمایندگی از طرف مردم هستند، تأثیر فزاینده ای بر سیاست های دولت می گذارند؛ در حالی که عقاید دانشگهیان و فعالان عدالت کیفری کمتر مورد توجه قرار می گیرد. عوام گرایی کیفری تابع تمایل مردم به سوی پاسخ های سرکوب گرایانه از قبیل حبس و اعدام است. زمانی که افکار عمومی در یک ناحیه یا منطقه خواستار توسل به کیفر در جرم ارتكابی هستند در اینجا است که کیفر گرایی وابسته به سنجش افکار عمومی مجال ظهور پیدا می کند. و زمانی که اقدامات کیفری دولت با افکار عمومی همسو شود، اهمیت پیدا می کند. عوام گرایی کیفری خود را همراه همیشه ی افکار عمومی می داند و در پی اعمال خواسته های عوام می باشد. از طرف دیگر گاه ادعا می شود که میزان کیفر گرایی به میزان ترس از جرم، حضور موضوعات جرم و عدالت در مبارزات انتخاباتی و نحوه ی پوشش رسانه ای جرایم بستگی دارد.

یکی از جلوه های عوام گرایی، قانونگذاری بر اساس وقایع مجرمانه است. در این نوع از قانونگذاری سیاستگذاران به منظور جلب افکار عمومی به ویژه پس از وقوع جرایم مهم و بر هم زننده آرامش عمومی درصدد اتخاذ واکنش های فوری بر می آیند که در این شرایط فرصت انجام کار کارشناسی و تحلیل های علمی و ایجاد تناسب میان جرم و جازات فراهم نمی شود. در ایران نیز رگه هایی از تدوین قوانینی تحت تأثیر این رویکرد به چشم می خورد و چنین به نظر می رسد که

قانونگذار ایران در این موارد خود را به دست مسائل سیاسی و اجتماعی سپرده است و با توجه به آنچه که رخ می دهد واکنش کیفری سنتی از خود نشان می دهد. لایحه قانونی مربوط به مجازات پاشیدن اسید مصوب ۱۳۳۷ و الحاق یک بند و یک تبصره به ماده ۱ قانون مجازات اخلا لگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹ و اصلاح تبصره ۱ ماده ۲ آن در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۴ و هم چنین قانون مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیر مجاز می نمایند مصوب ۱۳۸۴ نمونه هایی از تصویب قوانینی تحت تأثیر این رویکرد در نظام کیفری ایران است. نگاه مجلس شورای اسلامی ایران به انحراف و بزهکاری و تدوین قوانینی در این مورد نگاهی کاملاً سنتی و مضیق، معطوف به گذشته و با مدل های دولتی و امنیت گراست. با این تفاسیر مجالس قانونگذاری هم چنان در دایره ی بسته ی برداشت های سنتی و ناکارآمد سیاست جنایی مانده است. دولتمردان عوام گرا سعی می کنند با وضع یک سری قوانین کیفری جدید که هیچ نیازی به آنها نیست یا تشدید قانون کیفری که خود ذاتاً شدید هستند و با برگزاری سریع محاکمات و اجرای سریع مجازات به آن پاسخ دهند که همه ی این مسائل با هدف آرام کردن مقطعی افکار عمومی مضطرب صورت می گیرد و درصدد بیان این مطلب هستند که دولتمردان با مجرمان سریعاً و قاطعانه برخورد می کنند.

در این کتاب طی دو فصل، به بررسی عناصر تشکیل دهنده عوام گرایی کیفری، مفاهیم و بسترهای ظهور آن و بررسی موردی برخی از قوانین مصوب در این زمینه و رابطه این رویکرد با کیفرگرایی و رهیافت انتقادات وارد بر قانونگذاری تحت تأثیر این رویکرد خواهد پرداخت.